

EUGENIUSZ ROGALSKI
Bydgoszcz

DZIAŁALNOŚĆ ARTYSTYCZNA STUDENTÓW W ZAKŁADACH WYCHOWANIA MUZYCZNEGO W POLSCE

Zadaniem niniejszego artykułu jest ukazanie form działalności społeczno-artystycznej studentów wychowania muzycznego oraz podkreślenie znaczenia tej działalności dla pracy zawodowej przyszłych nauczycieli.

Reforma systemu edukacji narodowej postawiła przed nauczycielami nowe pogłębione zadania w zakresie nauczania i wychowania. Dotyczą one również nauczycieli wychowania muzycznego. W „Raporcie o stanie oświaty w PRL” wyraźnie podkreśla się znaczenie muzyki w życiu społeczeństwa. Wychowanie muzyczne i upowszechnianie kultury muzycznej odegrać ma w całokształcie polityki oświatowej i wychowania estetycznego istotną rolę¹. Konieczne jest tu współdziałanie szkoły z instytucjami upowszechniającymi muzykę, do których należą filharmonie, teatry operowe, domy kultury, chóry i orkiestry amatorskie oraz inne instytucje, placówki i stowarzyszenia kulturalne.

W publikacjach zajmujących się zagadnieniem funkcji współczesnego nauczyciela wychowania muzycznego podkreśla się jego rolę propagatora i organizatora pracy kulturalno-artystycznej na terenie szkoły oraz w jej środowisku. Zwraca się uwagę na aktywne uczestnictwo nauczycieli wychowania muzycznego w muzycznym ruchu amatorskim w domach kultury dzieci i młodzieży i w ogniskach muzycznych². Zadania te wymagają od nauczycieli gruntownej znajomości problematyki kulturalnej, umiejętności organizacyjnych, a przede wszystkim ideowego zaangażowania w pracy na rzecz społeczeństwa.

Zwiększają się także wymagania, jakie stawia się nauczycielowi wychowania muzycznego w zakresie realizacji procesu nauczania i wychowania w szkole. Projekt programu przedmiotu muzyka w 10-letniej powszechnej szkole ogólnokształcącej zawiera treści o zakresie nieporównanie większym w stosunku do obecnie obowiązującego programu wychowania muzycznego. Proponuje się takie działy, jak: wykonawstwo muzyki, tworzenie muzyki, percepcja muzyki oraz zakres wiadomości i pojęć. Ogólne założenia programu, pozostające wciąż w sferze dyskusji lub badań, dotyczą rozwoju muzycznego dzieci i młodzieży oraz ich rozwoju psychicznego w zakresie, o którym wyżej wspomniano. Wychowanie muzyczne realizowane jest poprzez wiele form kontaktów z muzyką są nimi: śpiew, gra na instrumentach (muzykowanie), improwizacja, ruch z muzyką, słuchanie dzieł literatury muzycznej, a w trakcie tego wszystkiego, przyswajanie niezbędnej wiedzy³.

W świetle powyższych rozważań zarysowuje się wyraźnie profil przyszłego nauczy-

ciela wychowania muzycznego, który obok określonego zasobu wiedzy i umiejętności muzycznych powinien zostać wyposażony w niezbędną wiedzę pedagogiczną i psychologiczną. Absolwent wyższych studiów przygotowujących do zawodu nauczyciela wychowania muzycznego powinien być przysposobiony do pełnienia roli zarazem wychowawcy i muzyka, nauczyciela i działacza kultury, organizatora życia muzycznego i społecznika. Należy zatem dostarczyć studentowi rzetelnej i nowoczesnej wiedzy z zakresu szeroko pojętego wychowania muzycznego, wyposażyć go w umiejętności i nawyki działań zawodowych opartych na wiedzy ogólnej i specjalistycznej, rozwijać jego zdolności muzyczne konieczne do twórczego wykonywania zawodu, rozbudzić jego zainteresowania i zamiłowania muzyczne, kształtować umiejętności kierowania zespołami ludzkimi, rozwijać uczuciowo-wolicjonalne cechy osobowościowe umożliwiające uzyskanie pozytywnej motywacji zawodowej, wdrożyć do systematycznego samokształcenia w zakresie swojej specjalności zawodowej.⁴

Kształcenie nauczycieli wychowania muzycznego na poziomie wyższym odbywa się, jak wiadomo, w dwóch pionach. Pierwszy, realizowany w resorcie kultury i sztuki, przygotowuje kadry magistrów sztuki w zakresie wychowania muzycznego. Pion drugi prowadzony przez resort nauki i szkolnictwa wyższego, powstał na początku lat siedemdziesiątych. Na terenie pięciu wyższych szkół pedagogicznych oraz trzech uniwersytetów utworzono zakłady wychowania muzycznego, które od chwili powstania rozpoczęły zdumiewająco szybki rozwój. W Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy z istniejącego Zakładu Wychowania Muzycznego powstał Instytut Wychowania Muzycznego. W Lublinie i Cieszynie Zakłady Wychowania Muzycznego weszły w skład nowo powołanych Instytutów Wychowania Artystycznego. Zakłady wychowania muzycznego pozostałych ośrodków są na drodze usamodzielniania się bądź reorganizacji rozwojowej.

Oprócz działalności dydaktycznej (realizowania toku czteroletnich studiów dziennych i zaocznych) kończących się przyznaniem absolwentowi tytułu magistra wychowania muzycznego zakłady wychowania muzycznego prowadzą ożywioną działalność naukową, wydawniczą i artystyczną. Pozyskano do współpracy wartościową kadrę samodzielnych pracowników naukowych i artystycznych z wyższych szkół muzycznych, uniwersytetów i szkół średnich oraz z pozaszkolnych profesjonalnych instytucji muzycznych, która dysponuje wystarczającą liczbą pomocy audiowizualnych, instrumentów muzycznych, pracowni i pomieszczeń dydaktycznych.

Celem nauczania na kierunku wychowanie muzyczne w pionie Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki jest kształcenie samodzielnych, wysoko kwalifikowanych nauczycieli dla potrzeb szkół ogólnokształcących oraz amatorskiego ruchu muzycznego.³ To zadecydowało o doborze treści oraz metod nauczania i wychowania. W realizacji czteroletniego programu nauczania zbliżonego do programu studiów z wychowania muzycznego wyższych szkół muzycznych położono nacisk zarówno na merytoryczne, jak i metodyczne przygotowanie kandydatów na nauczycieli. Jednym z ważnych czynników kształcących i wychowawczych stała się społeczno-artystyczna działalność prowadzona wśród studentów. Cieszy się ona powodzeniem nie tylko wśród studentów wychowania muzycznego. Zespoły artystyczne prowadzone przez zakłady wychowania muzycznego ożywiły ruch kulturalny szerokiego środowiska studenckie-

go, stały się jego reprezentacją.

Korzyści jakie wypływają, dla studentów z uczestnictwa w działalności społeczno-artystycznej, są wielostronne. Pracując w zespołach, młodzież uczy się współdziałania, wyrabia w sobie cechy osobowościowe potrzebne do przyszłej pracy nauczycielskiej⁶, poznaje przy tym formy i metody pracy z zespołami. Uczestnicząc w działalności zespołu, studenci doskonalą swoje umiejętności muzyczne, uzupełniają niejako praktycznie wiedzę muzyczną, nabytą w toku realizacji programu studiów. Praca nad wartościowym repertuarem, uczestniczenie w jego eksponowaniu wpływa na formowanie się pozytywnych postaw społecznych⁷. Występy w różnorodnych środowiskach pozwalają na bliższy kontakt ze społeczeństwem, zbliżają studenta do terenu jego przyszłej pracy zawodowej.

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, należy przyjąć stwierdzenie, że społeczno-artystyczna działalność studentów jest ważnym elementem przygotowania studentów do przyszłej pracy w szkole i w środowisku pozaszkolnym. Znaczenie tego problemu jest właściwie rozumiane przez kierownictwo i kadre poszczególnych zakładów wychowania muzycznego, o czym świadczą poniższe dane z lat 1976–1977 opracowane na podstawie materiałów nadesłanych przez:

Instytut Wychowania Muzycznego, WSP w Bydgoszczy

Zakład Wychowania Muzycznego, Uniwersytetu Śląskiego, Filia w Cieszynie.

Zakład Wychowania Muzycznego, WSP w Kielcach

Instytut Wychowania Artystycznego, UMCS w Lublinie

Zakład Wychowania Muzycznego, Uniwersytetu Łódzkiego, Filia w Zgierzu,

Zakład Wychowania Muzycznego, WSP w Olsztynie,

Zakład Wychowania Muzycznego, WSP w Zielonej Górze

Na terenie wymienionych ośrodków funkcjonuje 25 muzycznych zespołów artystycznych. We wszystkich zakładach działają chóry mieszane skupiające 95% studentów wychowania muzycznego. W czterech jednostkach istnieją zespoły instrumentalne. Są to: orkiestra symfoniczna, orkiestra typu „odeon”, orkiestra kameralna oraz big-band. Działają też z powodzeniem zespoły kultywujące dawną muzykę. Są to: zespół pieśni dawnej (WSP Bydgoszcz) oraz zespół muzyki dawnej (US Cieszyn). Należy tu też wymienić zespoły akordeonistów, które istnieją na terenie wymienionych dwóch ośrodków. Spełniają one nie tylko funkcję artystyczną, lecz także pedagogiczną, gdyż tego rodzaju zespoły mogą być organizowane z powodzeniem w szkole ogólnokształcącej. Podobne znaczenie ma zespół fletów prostych grupujący studentów wychowania muzycznego WSP w Bydgoszczy. Oprócz wymienionych grup działają również zespoły powstałe z inicjatywy samych studentów. Istnieją one na terenie pięciu zakładów i mają charakter kabaretów wokально-instrumentalnych kultywujących własną twórczość studentów, a niekiedy pedagogów. Do najbardziej znanych zespołów tego typu należą: studencka kapela „Spółka z zaulka”, zespół wokально-instrumentalny „Portret” (WSP Bydgoszcz), zespół wokально-instrumentalny „Niebo” (WSP Olsztyn) i inne. Zdoływały one szeroki rozgłos i uznanie także poza terenem swojej działalności. Ogółem najwięcej zespołów wokalnych, wokально-instrumentalnych i instrumentalnych działa na terenie Instytutu Wychowania Muzycznego w Bydgoszczy (8) oraz Zakładu Wychowania Muzycznego w Cieszynie (5).

Jednym z najważniejszych środków oddziaływania ideowo-wychowawczego w pracy z zespołami jest repertuar. Szczególna rola przypada tu repertuariowi pieśni, ponieważ idee w nich zawarte stają się czynnikiem kształtowania światopoglądu. Wpływ ten wzmacnia się w sytuacjach wyjątkowych, jakimi są występy z okazji rocznic dat znamiennych, ważnych wydarzeń w życiu narodu, miasta czy szkoły.

Tylko w latach 1976–77 w wymienionych wyżej siedmiu chórach opracowano ogółem 71 pieśni, w tym 53 pozycji to współczesne i tradycyjne utwory o charakterze patriotycznym i internacjonalistycznym (kantaty tematyczne, pieśni rewolucyjne, żołnierskie, suity ludowe, pieśni historyczne, pieśni rosyjskie i radzieckie). Pozostałe stanowią utwory muzyki dawnych mistrzów, fragmenty oratoriów i kantat. Przeważająca część repertuaru to utwory kompozytorów polskich: M. Gomółki, Wacława z Szamotuł, C. Pękla, S. Moniuszki, F. Nowowiejskiego, W. Lachmana, K. Szymanowskiego, S. Wiechowicza, A. Koszewskiego, F. Rybickiego, M. Obsta, S. Prószyńskiego, T. Paciorkiewicza i innych.

Do ważniejszych pozycji repertuaru omawianych chórów należą: „Sonety Krymskie” S. Moniuszki, „Buchenwaldzki dzwon” W. Muradello, fragmenty oratorium „Stworzenie świata” J. Haydna, „Pieśni Kurpiowskie” K. Szymanowskiego, „Fa-Re-Mi-Do-Si” A. Koszewskiego, „Westerplatte” T. Tylewskiego, finał IX Symfonii L. van Beethovena, „Mruczkowe bajki” S. Wiechowicza.

Zespoły instrumentalne (orkiestry) opracowały 46 pozycji. Należy tu wymienić takie kompozycje, jak: „Eine kleine Nachtmusik” W. A. Mozarta, uwertura do opery „Zamek na Czorsztynie” K. Kurpińskiego, Mazur z opery „Straszny Dwór” S. Moniuszki, „Suita polska” T. Kiesewettera, „Taniec z szablami” A. Chaczaturiana, „Koncert a-moll” A. Vivaldiego, „Toccaty i fuga d-moll” J. S. Bacha, „Marsz turecki” W. A. Mozarta. Wymienione utwory znajdują się w repertuarze zespołów instrumentalnych Bydgoszczy, Cieszyna, Olsztyna i Kielc.

Zespoły kultywujące dawną muzykę uczą studentów szacunku dla tradycji, stanowią przy tym dobrą szkołę sztuki wokalne. W repertuarze (opracowano ogółem 43 pozycje) znajdują się utwory mistrzów baroku i renesansu. Są to kompozycje Orlanda di Lasso, G. G. Gorczyckiego, Wacława z Szamotuł, Mikołaja z Krakowa, Mikołaja Gomółki i innych.

Już ten krótki przegląd zespołów i ich repertuaru świadczy o dużym rozmachu działalności artystycznej poszczególnych zakładów stanowiącej dla studentów warsztat doskonalenia artystycznego i pedagogicznego. Dodajmy, że praca z zespołami odbywa się poza zajęciami dydaktycznymi.

Ważnym czynnikiem wychowawczym pracy artystycznej są występy będące okazją do zaprezentowania dorobku zespołów w środowisku. Liczba tych występów jest imponująca. W latach 1976–1977 same chóry wystąpiły ogółem 87 razy. Zespoły instrumentalne i zespoły muzyki dawnej zaprezentowały swój program 72 razy, a studenckie zespoły estradowe 63 razy.

Zespoły artystyczne uświetniają wszystkie uroczystości w swoim środowisku. Często biorą udział w imprezach miejskich, wojewódzkich, w zakładach pracy, szkołach, domach dziecka, domach kultury. Do tradycji kulturalnej środowiska weszły doroczne koncerty organizowane przez niektóre ośrodki dla społeczeństwa. Wymienię tu cykl

koncertów p. n.: „Studenci swemu miastu” organizowany od 1972 roku przez Instytut Wychowania Muzycznego w Bydgoszczy w sali Filharmonii Pomorskiej, doroczne koncerty Zakładu Wychowania Muzycznego w Cieszynie w sali Teatru im. A. Mickiewicza czy też popisy zespołów artystycznych pozostałych zakładów.

Część zespołów bierze udział w znaczących festiwalach muzycznych. Można tu wymienić Festiwal Pieśni Zaangażowanej „Czerwona Lutnia” w Katowicach, festiwal „Legnica Cantat”, Ogólnopolski Festiwal Pieśni Walki i Pracy czy Ogólnopolski Festiwal Pieśni o Ojczyźnie. Niektóre chóry biorą udział w przeglądach i Świętach Pieśni organizowanych przez Polski Związek Chórów i Orkiestr. Udział zespołów w festiwalach i przeglądach często jest znaczący sukcesem. Wspomnę tu o pierwszej nagrodzie uzyskanej w roku 1975 przez chór z Cieszyna na festiwalu „Czerwona Lutnia”, czy o pierwszym miejscu chóru z Bydgoszczy uzyskanym na tym festiwalu w roku 1977.

Dynamika rozwoju artystycznego zespołów, ich wzrastający poziom, pozwoliły na zaprezentowanie niektórych z nich także poza granicami naszego kraju. Zespoły wokalnó-instrumentalne Zakładu Wychowania Muzycznego w Cieszynie kilkakrotnie koncertowały w Czechosłowacji, chór Zakładu Wychowania Muzycznego w Lublinie uczestniczył w festiwalach międzynarodowych w Belgii i Holandii, studencki zespół „Niebo” z Olsztyna prezentował się w Finlandii. Chór z Instytutu Wychowania Muzycznego w Bydgoszczy koncertował w Niemieckiej Republice Demokratycznej, zespół pieśni dawnej tej placówki odbył tournée koncertowe po Jugosławii i Danii, a studencka „Kapela” przedstawiała swój program w Związku Radzieckim i Czechosłowacji. Należy dodać, że wszystkie występy cieszyły się dużym powodzeniem, o czym świadczą pochlebne recenzje zamieszczane w codziennej i fachowej prasie zagranicznej.

Liczba zespołów, częstotliwość występów, ich charakter i zasięg oddziaływania to niewątpliwie osiągnięcia zakładów wychowania muzycznego. Można już mówić o pewnej specyfice pracy tych zakładów realizujących obok toku zadań dydaktycznych i naukowych cele społeczne i artystyczne ważne z punktu widzenia interesów studentów i środowiska społecznego.

Dotychczasowe, choć jeszcze skomne doświadczenia wskazują na słuszność dalszego rozwijania w zakładach wychowania muzycznego działalności społeczno-artystycznej prowadzonej równolegle obok realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych i naukowych. Słuszność tę potwierdzają wyniki w pracy społeczno-artystycznej uzyskiwane przez absolwentów uczelni⁸.

PRZYPISY

¹ *Raport o stanie oświaty w PRL. Komitet Ekspertów dla Opracowania Raportu o Stanie Oświaty w PRL.* Warszawa 1973, s. 6, 17

² Por. W. Jankowski, *Warunki rozwoju wychowania muzycznego w Polsce* (w:) Sygnały International Society of Music Education, Warszawa 1974, s. 6. A. Pytlak, *Trzy problemy wychowania muzycznego w Polsce* (w:) Ruch Muzyczny 1969 s. 14. I. Wojnar, *Nauczyciel i wychowanie estetyczne*, Warszawa 1968, s. 48. J. K. Lasocki, *Wychowanie muzyczne w szkole*, Warszawa 1972, s. 106 i inne.

³ Por. M. Przychodzińska, *Wychowanie muzyczne – główne kierunki reformy szkolnej* (w:) Sygnały International Society of Music Education, Warszawa 1975, s. 37–39

⁴ Por. E. Rogalski, *Metodyka kształcenia nauczycieli wychowania muzycznego na przykładzie zakładu wychowania muzycznego Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Bydgoszczy* (w:) Studia z wychowania muzycznego, z. I, WSP Bydgoszcz 1975 s. 196–199. K. Pałubicki, *Profil kształcenia nauczycieli wychowania muzycznego w perspektywie nowych założeń Komitetu Ekspertów ds. Oświaty i Wychowania* (w:) Studia z wychowania

muzycznego, z. I. WSP Bydgoszcz 1975 s. 182. T. Malinowski, *Nauczyciel i społeczeństwo*. Warszawa 1968 s. 39 i inne.

⁵ Por. Zarządzenie Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, nr 53/IV/1970 z dnia 8 kwietnia 1970 roku w sprawie powołania i organizacji kierunku wychowania muzycznego w wyższych szkołach nauczycielskich i pedagogicznych.

⁶ Por. A. Szaliński, *Muzykowanie zespołowe*. Warszawa 1970 s. 70. Z. Zaborowski, *Podstawy wychowania zespołowego*, Warszawa 1967, s. 105. J. K. Lasocki, Chór. *Poradnik dla dyrygentów*. Warszawa 1958 s. 73–78 i inni. W pracach tych zwraca się uwagę na takie cechy nauczyciela wychowania muzycznego, jak: społeczne zaangażowanie, umiejętność kierowania zespołami ludzkimi, poczucie sprawiedliwości, takt pedagogiczny, wrażliwość artystyczna i inne.

⁷ Por. E. Rogalski, *Funkcje wychowawcze amatorskiego ruchu chóralnego*. Bydgoszcz 1978. Ponadto wzmianki na ten temat znajdujemy w publikacjach poświęconych organizacji i kształceniu zespołów chóralnych (J. K. Lasocki, Chór. Warszawa 1958. T. Czudowski, *Organizacja i kształcenie zespołów śpiewczych*. Warszawa 1951.

⁸ Dysponuję tu jedynie danymi dotyczącymi absolwentów Instytutu Wychowania Muzycznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. M. in. Walerian Krenz jest założycielem zespołu poezji śpiewanej w VILO w Bydgoszczy. Kierowany przez niego zespół uzyskał szereg nagród i wyróżnień na ogólnopolskich konkursach, występował w ZSRR, kilkakrotnie koncertował w Telewizji Polskiej. Chór szkolny założony przez Elżbietę Kaszewską już po pierwszym roku pracy zajął jedno z czołowych miejsc na eliminacjach chórów w Bydgoszczy. Urszula Delbowska jest organizatorem amatorskiego ruchu muzycznego w Bydgoszczy, czynnie uczestniczy w charakterze solistki w koncertach muzyki jazzowej. Krzysztof Grubiński, Anna Dywicka, Jerzy Leśniewski i inni współdziałają z amatorskim ruchem muzycznym, domami kultury, ogniskami muzycznymi. Są to oczywiście tylko niektóre dane. Całość tego problemu wymaga przeprowadzenia szczegółowych badań środowiskowych.

L'ACTIVITÉ ARTISTIQUE D'ÉTUDIANTS DANS LES ÉTABLISSEMENTS D'ÉDUCATION MUSICALE EN POLOGNE

Résumé

Dans cet article on a présentés formes de l'activité artistique des étudiants d'éducation musicale. L'auteur décrit les valeurs de cette l'activité pour le travail professionnel des instituteurs futurs.

Les étudiants des cours de l'éducation musicale acquièrent non seulement la science théorique et un savoir pratique applicable dans leur futur travail de pédagogues mais aussi ils participent activement au travail des ensembles musicaux de leur école. Le nombre de ces ensembles en Pologne est grand. Les manifestations succitent un vif intérêt du public aussi bien vu la richesse des formes présentées que le niveau.levé de l'exécution.

THE ARTISTIC ACTIVITY OF THE STUDENTS IN THE MUSICAL EDUCATION ESTABLISHMENTS IN POLAND

Summary

In this article the author presented the forms of the artistic activity realized by the musical education students. The text indicated, that the artistic activity played an important part in the professional work of the students.

During their studies the students of the musical education course gain not only a theoretical knowledge, but also practical information very usefull in their pedagogical activity. They also participate in the activity of the school musical ensembles. There are really many of them in Poland. The musical shows enjoy the interest of audience both for abundance of musical forms presented and the high standard of performance.

